

Cuvânt înainte

Lexicul tematic român-polon – primul de acest gen la noi – cuprinde un număr de 20 teme mari din domeniul referitoare la viața omului și la relațiile sale cu mediul înconjurător. Structurarea materialului lexical a pornit de la elemente geografice și naturale (condițiile exterioare, în care trăim și ne desfășurăm activitatea), a continuat cu factori din imediata apropiere (familia, casa, locul de muncă, transportul), îndreptându-se apoi spre rezultatele creatoare ale omului în diferite sfere de activitate (medicină, cultură, artă, muzică, politică, administrație, drept etc.). În cadrul fiecărei teme s-a urmărit înregistrarea cuvintelor și sintagmelor proprii vocabularului de bază, necesar în însușirea la nivel mediu a limbii polone. De multe ori însă s-a depășit acest cadru, pe de o parte, din lipsa unor liste de frecvență a cuvintelor, iar pe de alta, din nevoia de a pune la dispoziția celor interesați cât mai multe cuvinte și expresii din zone mai puțin accesibile, dar foarte utile, cum ar fi, de exemplu, medicina și dreptul. De aici decurge o anumită disproporție în abordarea temelor, precum și repetabilitatea, într-o mică măsură, a unor cuvinte (vezi *geografie* și *turism*). Un accent deosebit s-a pus, de asemenea, pe sfera serviciilor, având în vedere cadrul actual al economiei de piață.

Cu câteva excepții (*lexicul economic* și cel *juridic*), în cadrul temelor au fost delimitate subteme sau „cuiburi“ semantice, menite să sporească gradul de accesibilitate și de operabilitate a acestui instrument de lucru. Firește, stabilirea „cuiburilor“ în sine este discutabilă.

Spre deosebire de dicționarele tradiționale, care oferă în plus informații gramaticale elementare și sensuri lexicale secundare, lexiconul tematic se concentrează numai asupra sensului de bază circumscris temei sau subtemei respective. În plus, ordinea alfabetică înlesnește identificarea rapidă a echivalentelor, venind în deosebi în sprijinul traducătorilor (practica arată că, de multe ori, deși cunoaștem semnificația unui cuvânt străin, nu putem „formula“ corespondentul său în limba maternă!). De mare importanță pentru traducători

sunt și listele referitoare la regnul vegetal și animal (îndeosebi denumirile de păsări, insecte, pești și plante).

Elaborarea lexicului s-a bazat, în primul rând, pe listele tematice incluse în manualul *Limba română*¹, pe care l-am publicat împreună cu colega Joanna Porawska, lector dr. la secția de filologie română a Universității Jagiellone. La acestea au fost adăugate câteva liste noi din domeniul economic, culinar, juridic, turistic, comercial, pregătite de studenții din anul V ai secției de limba română de la Cracovia, care sunt și autorii versiunii polone (lexicul juridic a fost elaborat integral de Ana Maria Stănculescu, absolventă a Facultății de Drept a Universității din Toruń).

Destinat însușirii, îmbogățirii, fixării și verificării vocabularului de bază al limbii polone, *Lexicul tematic român-polon* va veni – sper – în întâmpinarea tuturor celor interesați, îndeosebi în condițiile lipsei acute, pe piața de carte, a dicționarelor în domeniu.

Doresc să adaug că ideea de a-i atrage pe studenți în această colaborare a avut drept scop nu doar o activitate didactică utilă în sine, ci în primul rând creșterea motivației față de studiul filologiei române și încurajarea acestora ca viitori specialiști. Debutul – chiar și într-o lucrare colectivă – înseamnă mult pentru un tânăr! Le mulțumesc tuturor pentru colaborare.

Mulțumesc, de asemenea, românistei Ewa Rossi, pentru verificarea versiunii polone, și profesoarei Antoaneta Olteanu, pentru efortul de a redacta și pregăti textul în vederea tiparului. Aduc mulțumiri și pe această cale domnului Roland Chojnacki, directorul Institutului Polonez din București, care a sprijinit financiar apariția acestui lexic.

Constantin Geambașu

¹ Cf. Constantin Geambașu, Joanna Porawska, *Limba română. Texte, lexic tematic, exerciții lexicale*, Cracovia, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1999.

Geografie

arhipelag
așezare
ecuator
emisferă
- nordică
- sudică
glob

Pământ

- pământesc
insulă
latitudine
longitudine
meridian
peninsulă
suprafață
tropic
țară
ținut
uscat
zonă

Apa

apă
- curgătoare
- dulce
- freatică
- sărată
- stătătoare
afluent
albie
baltă
bazin hidrografic
- fluvial
- maritim

Geografia

archipelag
poziție
râșnik
półkula
- północna
- południowa
kula, glob

Ziemia

- ziemka
wyspa
szerokość geograficzna
długość geograficzna
południk
półwysep
powierzchnia
zwrotnik
kraj, ziemia
okolica, kraina, okręg
(suchy) ląd
strefa, zona

Woda

woda
- płynąca
- słodka
- zaskórna
- słona
- stojąca
dopływ
koryto
staw, kałuza
dorzecze, zlewisko
- rzeczne
- morskie

briză	bryza
canal	kanał
chei	przełom
cascadă	kaskada, wodospad
curent	prąd
- cald	- ciepły
- marin	- morski
- rece	- zimny
faleză	klif, faleza
fluviu	rzeka (wpadająca do morza)
gură	ujście
ghiol	(błotniste) jezioro nad Morzem Czarnym
iezer	jeziorko (górskie)
inundație	powódź
izvor	źródło
lac	jezioro
lagună	laguna
litoral	wybrzeże
mal	brzeg
mare	morze
maree	plyw (przyptyw, odpływ)
mlaștină	bagno
mocirlă	moczary, bagno, bagnisko
ocean	ocean
pârâu	potok, strumień
rețea hidrografică	sieć wodna
revărsare	wylew
râu	rzeka
spumă	piana
țârm	brzeg, wybrzeże
val	fala
vărsare	wylew, rozlew (rzeki), ujście
a asana	oczyszczać, meliorować
a clipoci	pluskać
a curge	płynąć, ciec
a inunda	zalewać
a înota	pływać

a naviga
a se revărsa
a se vărsa
a seca
a susura
a efectua lucrări
- de îndiguire
- de irigare

a ieși din matcă
a cădea din lac în puț
a da (cuiva) apă la moară
a se duce pe apa sâmbetei
a fi o apă și un pământ

Climă

- continentală
- mediteraneană
- temperată
- temperat-continentală
- tropicală

anotimpuri

- iarnă
- primăvară
 - timpurie
 - târzie
- vară
- toamnă

în plină iarnă
în pragul iernii
în toiul verii
toamna se numără bobocii

fenomene atmosferice

aer
curent de ~
mase de ~

zeglouač, plynáč
rozlewač się, wylewač
wpadač, uchodzič
wysuszač, osuszač
szemrač, szeleścič
budowač
- obwałowania
- wykonywač prace irygacyjne

wystąpić z brzegów
wpaść z deszczu pod rynnę
umożliwić, ułatwić coś komuś
iść w diabły
być ulepionym z jednej gliny

Klimat

- kontynentalny
- śródziemnomorski
- umiarkowany
- umiarkowanie-kontynentalny
- tropikalny, podzwrotnikowy

pory roku

- zima
- wiosna
 - wczesna
 - późna
- lato
- jesień

w pełni zimy
u progu zimy
w środku lata
bądź mądry i patrz końca

zjawiska atmosferyczne

powietrze
prąd
masy powietrza

arșiță	skwar, spiekota
atmosfera	atmosfera
presiune atmosferică	ciśnienie atmosferyczne
caniculă	upał, kanikuła
căldură	ciepło, upały
ceață	mgła
chiciură	szron
crivăț	suchowiej (wiatr pn.-wsch.)
frig	zimno
fulger	błyskawica
furtună	burza
ger	mróz
gheață	lód
lapoviță	deszcz ze śniegiem
ninsoare	śnieg
ploaie	deszcz
- torențială	- ulewny
- tropicală	- tropikalny
- de vară	- letni
răcoare	chłód, chłodno
secetă	susza
tunet	grzmot, grom
uragan	huragan
vifor	wicher, nawałnica, zawierucha
viscol	zamieć, zawieja, zawierucha
vânt	wiatr
zăpușeală	upał, skwar, spiekota
a adia	powiewać
a burnița	mżyć, siąpić
a fulgera	błyskać się / razić piorunem
a îngheța	zamarzać
a ninge	padać (o śniegu)
a ploua	padać (o deszczu)
a tuna	grzmieć
a se aclimatiza	aklimatyzować się
a se dezgheța	topić się, topnieć

a se încălzi
a se înnora
a se însenina
a se răci

viscolește
bate vântul
cade ploaia
cade zăpada
dă soarele
a dat zăpada
a se așterne ninsoarea
se face frig
se face cald
se lasă ceața
se lasă frigul
se lasă gerul

alb ca neaua
a arăta ca o curcă plouată
a ploua cu găleata
tună și fulgeră
ud learcă

starea vremii
averse de ploaie
cer

- senin
- înnorat
- însorit

meteorolog
meteorologic
 buletin ~
meteorologie
precipitații
temperatură
 - maximă
 - minimă

ogrzewać się, ocieplać się
(za)chmurzyć się
rozpogadzać się, rozjaśniać się
oziębiać się

jest zamieć
wieje wiatr
pada deszcz
pada śnieg
wychodzi słońce
nasypało śniegu
pokryć się śniegiem (o ziemi)
robi się zimno
robi się ciepło
opada mgła
robi się zimno
robi się mróz

biały jak śnieg
wyglądać jak zmokła kura
łać jak z cebra
chodzi jac chmura gradowa!
przemoczony do suchej nitki

prognoza pogody
ulewne deszcze
niebo

- pogodne
- zachmurzone
- słoneczne

meteorolog
meteorologiczny
 prognoza pogody
meteorologia
opady
temperatura
 - maksymalna
 - minimalna

vreme

- caldă
- capricioasă
- frumoasă
- ploioasă
- rece
- urâtă

se face vreme frumoasă
se îndreaptă vremea/ timpul
se înrăutățește vremea
se strică vremea

Timp

an
ceas
deceniu
lună
mileniu
minut
noapte
oră
săptămână
seară
secol
secundă
veac

se înnoptează
se înserează
se luminează
se crapă de ziua
se face noapte
se face seară
se face ziua
se ivesc zorile

pogoda

- caldă
- kapryśna
- piękna
- deszczowa
- zimna
- brzydka

robi się ładna pogoda
pogoda poprawia się
pogoda pogarsza się
pogoda psuje się

Czas

rok
godzina, zegar
dziesięciolecie
miesiąc
tysiąclecie
minuta
noc
godzina
tydzień
wieczór
wiek
sekunda
wiek

zapada noc
robi się wieczór
świta, dnieje
dnieje, świta
robi się noc
robi się wieczór
robi się dzień
świta, dnieje

se lasă întunericul
se lasă seara

robi się ciemno, ściemnia się
robi się wieczór

an de an / zi de zi
ani / luni în șir
an cu an / zi cu zi
în fiecare an/lună/săptămână/zi
cu noaptea-n cap
în puterea nopții
la căderea nopții
în amurg
la miez de noapte

rokrocznie / dzień w dzień
przez całe (długie) lata / miesiące
rok za rokiem / dzień za dniem
co roku (miesiąca, tygodnia, dnia)
skoro świt
o północy
z nadejściem nocy
o zmierzchu
o północy

Orientare geografică

busolă
cartograf
cartografie
compas
graniță / frontieră
- fluvială
- maritimă
- terestră
hartă
- economică
- fizică
- politică
teren

Orientacja geograficzna

busola, kompas
kartograf
kartografia
kompas
granica
- rzeczna
- morska
- lądowa
mapa
- ekonomiczna
- fizyczna
- polityczna
teren, obszar

a indica locul
a indica poziția
a întocmi o hartă
a marca un teren/ traseu
a se învecina
a se orienta

wskazywać miejsce
wskazywać pozycję
sporządzać, opracowywać mapę
znakować, znaczyć obszar/ szlak
sąsiedować, graniczyć
orientować się

Planete și aștri

Jupiter
Marte

Planety i gwiazdy

Jupiter
Mars

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i> (Constantin Geambașu)	5
<i>Geografie – Geografia</i> (Bartosz Cmoch)	7
<i>Mediul înconjurător – Środowisko</i> (Paweł Nowak)	21
<i>Casă. Familie – Dom. Rodzina</i> (Bogumiła Cięciwa)	38
<i>Lexic culinar – Kulinaria</i> (Ewa Odrobińska, Jagna Guzy)	61
<i>Muncă – Praca</i> (Ewa Odrobińska)	78
<i>Sănătate – Zdrowie</i> (Kinga Kukuła)	96
<i>Circulație – Ruch. Transport</i> (Krzysztof Jaskowski)	119
<i>Turism – Turystyka</i> (Bartosz Cmoch)	133
<i>Servicii – Usługi</i> (Bogumiła Cięciwa, Anna Kuciel)	139
<i>Cumpărături – Zakupy</i> (Bogumiła Cięciwa)	147
<i>Economie – Ekonomia</i> (Joanna Kornaś)	157
<i>Politică – Polityka</i> (Kinga Kukuła)	164
<i>Drept – Prawo</i> (Ana Maria Stănculescu)	175
<i>Cultură – Kultura</i> (Joanna Kornaś)	194
<i>Presă – Prasa</i> (Katarzyna Płonka)	205
<i>Carte și literatură – Książka i literatura</i> (Paweł Nowak)	212
<i>Muzică – Muzyka</i> (Katarzyna Płonka)	221
<i>Artă – Sztuka</i> (Anna Kuciel)	235
<i>Învățământ – Oświata. Edukacja</i> (Ewa Odrobińska)	246
<i>Știință – Nauka</i> (Magdalena Pećak)	260